

Gedeputeerde Staten
De voorzitter van Provinciale Staten

T.a.v. Statengriffier

onderwerp

PFAS

kenmerk

19431251

behandeld door

W.N. Hage

verzonden

Middelburg, 19 november 2019

Geachte voorzitter,

Met deze brief informeren wij u over PFAS, de stand van zaken en voorgenomen acties.

Wat is PFAS ?

PFAS staat voor poly- en perfluoralkylstoffen. Dit is een stofgroep die uit ruim 6000 stoffen bestaat. PFOS, PFOA en GenX zijn bekende voorbeelden uit deze stofgroep. Kenmerkend van deze stoffen is dat ze persistent, mobiel en nauwelijks biologisch afbreekbaar zijn. Van verschillende PFAS is bovendien aangetoond dat ze toxisch zijn en behoren tot de groep van Zeer Zorgwekkende Stoffen.

Gebruik van PFAS en verspreiding in het milieu

PFAS worden al decennia gebruikt in industriële en andere processen en in vele producten. Ze worden toegepast in allerlei alledaagse toepassingen zoals verf, blusschuim, pannen, kleding en cosmetica. De stoffen worden gebruikt om producten waterbestendig te maken, zoals regenjassen en om oppervlakken niet plakkend te maken, zoals in anti-aanbakpannen of papier. De ontwikkeling van PFAS kwam eind jaren zestig in een stroomversnelling toen blusschuim met PFOS (perfluorooctaansulfonzuur) werd uitgevonden, wat vooral effectief bleek bij de bestrijding van branden met licht ontvlambare stoffen.

Tegelijk met de ontwikkeling van PFAS werd ook onderzoek gedaan naar de risico's voor de gezondheid. Al in de jaren 60 en 70 wisten producenten van negatieve eigenschappen en stelden onderzoekers vast dat het giftig is voor vissen en ratten. Inmiddels weten we dat het kan binden aan eiwitten in het menselijk lichaam, de stof zich ophoopt in het bloed, en chronische blootstelling ook tot humane risico's leiden. Ondanks het grote gezondheidsschandaal rond PFAS in Parkersburg in de Amerikaanse staat West Virginia eind jaren 80, duurde het tot in de jaren 2000 voordat men tot een breed besef kwam dat het gebruik van PFAS risico's met zich meebrengt. In Nederland was een incident op Schiphol met een blusschuiminstallatie in 2008 waarbij grond vervuild raakte met PFOS de aanleiding. Als gevolg van het wijdverbreide gebruik van PFAS worden deze stoffen inmiddels als diffuse verontreiniging wijd verspreid in bodem, grondwater en oppervlaktewater aangetroffen. Keerzijde van de sterke eigenschappen is dat de bekende PFOS en PFOA in het geheel niet afbreken en PFAS zich opstapelt in mens en milieu. Dit heeft er te geleid dat de blootstellingsnormen in veel landen flink naar beneden zijn bijgesteld. PFOS is sinds 2010 inmiddels verboden en het gebruik van PFOA wordt in 2020 verboden. Dit geldt niet voor alle PFAS. Zo stopte DuPont/Chemours in 2012 in Nederland met het gebruik van PFOA vanwege gezondheidsrisico's maar stapte het bedrijf op het gebruik van GenX over. GenX is echter ook een PFAS, eveneens niet van onbesproken gedrag en daarom intussen gelabeld als potentieel zeer zorgwekkende stof.

Lees meer over PFAS op de websites van het Expertisecentrum PFAS, het RIVM en Bodem+.

Tijdelijk handelingskader

De afgelopen jaren kwam het prioriteitsbesef terug, onder ander door speurwerk van journalistiek platform Follow the Money en op verzoek van lokale en regionale overheden. Verschillende provincies en gemeenten kampten namelijk met PFAS problemen, maar er was geen landelijk beleid.

Op basis van onderzoek door het RIVM is door de Staatssecretaris een tijdelijk handelingsperspectief opgesteld voor de toepassing van grond en baggerspecie op of in de landbodem. Uitgangspunt daarbij was dat het verspreiden van grond en baggerspecie met PFAS naar niet of minder belaste gebieden wordt tegengegaan en dat onaanvaardbare risico's voor de gezondheid van de mens en van het ecosysteem worden voorkomen.

Dat leidde tot het op 8 juli 2019 door de Staatssecretaris gepubliceerde 'Tijdelijk handelingskader voor hergebruik van PFAS-houdende grond en baggerspecie'. Voor projecten waar verzet van grond of bagger aan de orde is moet onderzoek naar PFAS worden gedaan, en voor verschillende gebruiksfuncties zijn verschillende normen vastgesteld. Zo is vanaf 1 oktober 2019 de norm van maximaal 0,1 microgram PFAS per kilogram droge stof voor toepassing op de bodemcategorie landbouw/natuur van kracht. Deze tijdelijke norm is de laagste concentratie die kan worden gemeten en is de hoofdoorzaak van de stagnatie bij projecten met grondverzet als gevolg van het tijdelijk handelingskader. De normen voor toepassing in de bodemcategorieën wonen en industrie worden als minder beperkend ervaren. Daarnaast was gedurende een beperkte periode de laboratorium capaciteit voor analyses een beperking. Daar is vrij snel op geanticipeerd en inmiddels is de doorlooptijd sterk verkort en overeenkomstig de benodigde tijd voor andere analysepakketten.

Op 6 november is door het Ministerie van I&W een informatie flyer gepubliceerd over het Tijdelijk handelingskader. Deze is als bijlage aan deze brief toegevoegd.

Aanvullende tijdelijke maatregelen

Als gevolg van opgetreden stagnatie van bouwprojecten met grondverzet door het Tijdelijk handelingskader heeft Staatssecretaris Van Veldhoven aangegeven dat ze uiterlijk 1 december meer duidelijkheid wilt geven, zodat projecten weer kunnen doorgaan. De bedoeling is dat de huidige, strenge norm van 0,1 microgram PFAS per kilogram grond verruimd wordt, zonder dat de gezondheid of het milieu in gevaar komt. Verderop in deze brief wordt een uitgebreide toelichting gegeven op deze aanvullende tijdelijke maatregelen aan de hand van de Kamerbrief van 13 november.

Naar definitief handelingskader

RIVM voert onderzoek uit naar de achtergrondconcentratie van PFAS met aanvullende metingen. Tot nu toe blijkt dat meer dan 85 procent van de geteste grond in Nederland PFAS bevat. Op basis van beter inzicht in de achtergrondconcentraties, meer data en onderzoeken naar PFAS en grondwater, zoals mobiliteit en uitloging, kunnen definitieve regels vastgesteld worden voor het afgraven en verplaatsen van grond. De resultaten worden volgende zomer verwacht.

Informatiebijeenkomsten

Het Ministerie I&W heeft afgelopen weken informatiebijeenkomsten georganiseerd voor overheden en bedrijven. Hierdoor wordt de kennis in de keten (bevoegde overheden, handhavers, adviseurs en initiatiefnemers) vergroot. Daarmee kunnen de bestaande mogelijkheden beter benut worden en onnodige barrières weggenomen.

Situatie in Zeeland

De provincie heeft een rol "aan de voorkant" als bevoegd gezag bij bedrijven die PFAS produceren en/of verwerken, en via het IPO die van gesprekspartner met het ministerie over dit probleem.

Daarnaast heeft de provincie een belang als gevolg van de eigen projecten waarbij grondverzet plaatsvindt. Daarbij kan gedacht worden aan de grote projecten maar ook natuurherstel- en infrastructurele projecten.

De omgevingsdiensten inventariseren in opdracht van de Provincie in Zeeland mogelijke bronnen van PFAS bij bedrijven (emissies naar lucht en lozingen naar water) en de mogelijkheden om verdere verspreiding in het milieu te beperken. Gemeenten zijn het bevoegd gezag in het kader van het Besluit bodemkwaliteit (Bbk) voor alle projecten met grondverzet op de landbodem. Zij kunnen, al dan niet in regioverband, invulling geven aan specifiek lokaal beleid voor grondverzet (bijvoorbeeld met behulp van aanpassing van bodemkwaliteitskaarten).

Tijdens een bijeenkomst van de gezamenlijke Zeeuwse overheden (OZO) op 31 oktober heeft bredere afstemming plaatsgevonden en is o.a. gesproken over specifieke Zeeuwse knelpunten. Een van de uitkomsten van dit overleg is, dat het kostenbesparend werkt en zorgt voor minder vertraging wanneer overheden met spoed hun bodemkwaliteitskaarten actualiseren en per beheersgebied samenwerken. Vanuit het Zeeuws Platform Bodembeheer, waarin een vertegenwoordiging van de Gemeenten, Waterschap, Provincie, Rijkswaterstaat en RUD aanwezig is, is een werkgroep in oprichting die gaat onderzoeken hoe de aanpak in Zeeland wat betreft de aanpassing van bodemkwaliteitskaarten gezamenlijk vorm gegeven kan worden. Daarnaast zijn verschillende gemeenten al eerder hier zelf mee aan de slag gegaan.

Om de regionale samenwerking verder vorm en inhoud te geven, wordt er vanuit de Provincie in samenwerking met het Ministerie van I&W op korte termijn een werkconferentie georganiseerd. Naast algemeen informatiserend, richt deze werkconferentie zich op inhoudelijke afstemming van het beleid en handelingskader. Door middel van workshops zal specifieke aandacht worden gegeven aan regionale problemen aan de hand van praktijkvoorbeelden. Tenslotte zal werkconferentie worden benut om commitment voor eventuele beleidskeuzes voor te bereiden.

Kamerbrief 13 november:

Op grond van toezeggingen en de impact van alle recente ontwikkelingen hebben de gezamenlijke ministers Schouten, Van Nieuwenhuizen en Van Veldhoven – Van der Meer, op 13 november de Kamer per brief geïnformeerd over de maatregelen die worden genomen met betrekking tot de stikstofproblematiek en over de situatie rondom PFAS.

Onderstaand treft u op hoofdlijnen een overzicht van de acties zoals genoemd in de Kamerbrief die het kabinet en de samenwerkende overheden in gang hebben gezet betreffende PFAS.

- *Tijdelijke landelijke achtergrondwaarde*

De achtergrondwaarde geeft het beeld van de bestaande kwaliteit van de bodem van natuur en landbouw. Aanpassing van de achtergrondwaarde aan de hand van werkelijk gemeten waarden i.p.v. de huidige waarde op basis van de detectielimiet zal ruimte bieden voor grond- en baggerverzet. Op de bodemcategorie landbouw en natuur mag dan grond en bagger mag worden toegepast tot deze waarde zonder te meten op de toepassingslocatie (zoals dat voor wonen en industrie al het geval is sinds 8 juli). De tijdelijke landelijke achtergrondwaarde dient als vangnet. Daarom is het zo belangrijk dat regionaal bodemkwaliteitskaarten worden vastgesteld. De bodemkwaliteitskaarten met de daarin aangegeven waarden dienen wel als wettelijke bewijsmiddel. Andere partijen kunnen gebruik maken van deze gegevens, waar deze openbaar zijn. Zo wordt de noodzaak van dubbele metingen voorkomen.

- *Versnelling analyse waterbodem*

Voor de waterbodem heeft het kabinet ook een versnelling van de onderzoeken ingezet om te zorgen dat stagnerende baggerwerkzaamheden worden losgetrokken.

- *Grondwater*

Het RIVM heeft gewezen op indirecte risico's van doorvergiftiging en verspreiding van PFAS naar het grondwater. In december worden de eerste resultaten verwacht van het onderzoek naar toepassing van bagger in diepe plassen. Daarnaast vragen grondwaterbeschermingsgebieden bijzondere aandacht. Hierover is het kabinet in gesprek met de medeoverheden.

- *Openstellen rijksbaggerdepots voor PFAS-houdende baggerspecie*

In overleg met bevoegde gezagen stelt Rijkswaterstaat de rijksbaggerdepots open voor baggerspecie die dusdanig vervuild is met zowel PFAS als andere verontreinigingen dat het nergens kan worden toegepast. Dit geeft op korte termijn een oplossing voor stagnerende baggerprojecten.

- *Versnelling lokaal beleid*

Het kabinet heeft in samenspraak met de gemeenten (VNG) een voorstel ontwikkeld om met een wijziging van het besluit bodemkwaliteit (Amvb) een tijdelijke versnelling mogelijk te maken voor het vaststellen van een gemeentelijke bodemkwaliteitskaart.

- *Benutten van bestaande ruimte: informatiemarkten, werkconferenties en bodemhulpdesk*

Er bestaat veel onzekerheid over wat wel en niet is toegestaan met het tijdelijk handelingskader PFAS. Dit leidt tot onnodige stagnatie. Als voorbeeld het hardnekkige misverstand dat voor de klasse-indeling landbouw en natuur alleen de norm van 0,1 µg/kg ds geldt. De ruimte voor toepassing van grond en bagger wordt niet bepaald door de bepalingsgrens van 0,1 µg/kg ds, maar door de feitelijke gemeten achtergrondwaarde (met een maximum van 3,7,3). Daar waar lokaal nog geen achtergrondwaarde

bekend is, zal de tijdelijk landelijke achtergrondwaarde die binnenkort wordt vastgesteld, perspectief bieden.

Naast de informatiemarkten en de bodemhelpdesk worden er in alle regio's bestuurlijke werkconferenties over PFAS georganiseerd om op regionaal niveau knelpunten te identificeren en projecten vlot te trekken. Het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat organiseert in samenwerking met Provincie Zeeland half december in Zeeland een werkconferentie. Naast mede overheden zal ook een vertegenwoordiging van het bedrijfsleven hiervoor worden uitgenodigd.

- *Expertteam PFAS*

Het kabinet heeft daarnaast ook een team van experts van verschillende adviesbureaus ingehuurd. Dit expertteam zal - als een soort vliegende brigade - lokale overheden helpen bij het maximaal benutten van de ruimte die het bestaande kader biedt.

- *Landelijke Taskforce PFAS*

Het kabinet heeft een landelijke tasforce PFAS ingesteld. De taskforce is op 5 november gestart en richt zich op regio-overstijgende knelpunten die bijvoorbeeld voortkomen uit de regionale werkconferenties.

- *Bronaanpak en integrale benadering*

Verschillende stoffen van de PFAS-groep staan al op de lijst van Zeer Zorgwekkende Stoffen. Dat betekent strenge eisen aan het gebruik van deze stoffen. Het kabinet zet daarom in samenwerking met andere Europese landen belangrijke stappen op het preventieve spoor.

De komende weken wordt door alle betrokken partijen met grote urgentie gewerkt aan de aanpak van de PFAS-problematiek. Met het in deze brief benoemde pakket aan maatregelen voor PFAS worden hiertoe belangrijke stappen gezet om de problemen bij grondverzet en baggerwerkzaamheden weg te nemen. Parallel worden door het Rijk stappen uitgevoerd om te komen tot een definitief handelingskader.

Wij hopen u met deze brief voldoende te hebben geïnformeerd en op de hoogte hebben gebracht van de actuele situatie zowel landelijk als in provincie Zeeland betreffende het PFAS dossier.

Zodra de aanpassingen aan het tijdelijk handelingskader bekend zijn, en er nadere afspraken gemaakt zijn met andere overheden in Zeeland, zullen wij u hierover nader informeren.

Met vriendelijke groet,

gedeputeerde staten,

Drs. J.M.M. Polman, voorzitter

A.W. Smit, secretaris